

С т а н о в и щ е

от доц. д-р **Антоанета Иванова Тотоманова** –
Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

Относно:

дисертационен труд на докторанта към катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“ на Факултета по журналистика и масова комуникация в СУ „Св. Климент Охридски“ **Георги Божидаров Александров** на тема **„Интермедийни отношения между печатните и електронните книги“** за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Книгознание)

Актуалност и дисертабилност на темата

Трансформациите в книгоиздателската индустрия, свързани с дигитализацията на медийната среда и появата на новите електронни формати на книгата, намират доста добро представяне в световната литература. Не така стоят нещата у нас. Тези въпроси се поставят сравнително рядко, бих казала епизодично, както в обществото, така и в професионалните среди. Специални разработки за необходимостта от приспособяване на съвременното книгоиздаване, разпространение и потребление на традиционните и електронни формати на книгата липсват. Актуалността на предложената от докторанта тема се съдържа именно в изследването на проблемите, отнасящи се до теоретичната обосновка на интермедийните отношения между печатните и електронните книги и очертаването на практическите тенденции в издаването, разпространението и потреблението на печатните и електронните книги. В

дисертацията са направени и предложения за бъдещото развитие на тези отношения. Изследването е съпроводено със сериозно емпирично проучване и събиране на достатъчно фактологичен материал, който дава възможност да се направят изводи за пазарната реализация на печатните и електронните книги и за читателските нагласи към тях. Тук е добре да се отбележи, че богатият опит и практика на докторанта в областта на издателското дело са сериозна предпоставка за успешното реализиране на предложеното изследване.

Общо описание на дисертационния труд

Дисертационният труд **„Интермедийни отношения между печатните и електронните книги“** има значителен обем – 225 страници, състои се от увод, пет глави, заключение и приложения. Впечатляващ е броят на прегледаните и цитирани библиографски източници – 184 на брой. Преобладаващата част от цитираната литература е на чужди езици, което не е учудващо при ограничения брой на публикации по темата, издадени у нас. Веднага трябва да се отбележи, че публикациите на българските автори са обхванати изцяло. Приложението на действащите стандарти и правила при библиографското цитиране на източниците е последователно и отговаря на предназначението си. Цитираните източници в електронна форма са отбелязани като такива и са съпроводени от данни за датата, на която са ползвани. Текстът на дисертацията е придружен от над 130 бележки под линия, които в по-голямата си част са цитирана литература, посочена и в библиографските списъци накрая. Този вид цитиране е много удобен за читателя и свидетелства за прецизност в посочването на източниците. Включен е списък със 7 публикации и 4 доклада на автора по теми, сродни с темата на дисертацията.

В **увода** са обосновани актуалността и значимостта на проблематиката и териториалният обхват на изследването. Посочени са

времеви граници и мотивите за избора на темата на дисертационния труд. Ясно е формулиран основният изследователски въпрос и са изведени изследователските тези.

Очертавайки коректно обекта и предмета на изследването, докторантът определя неговата научноизследователска и практико-приложна **цел**: дефиниране на отношенията, възникнали при потреблението на печатните и електронните книги като самостоятелни медийни формати. Ясно формулираната цел дава възможност на докторанта да си „възложи“ и редица конкретни **задачи**, а именно: установяване и типологизиране на функциите, които изпълняват печатната и електронната книга в удовлетворяването на читателските потребности; анализиране на динамиката на читателските нагласи и предпочитания относно печатните и електронните книги както в България, така и в изследваните чуждестранни пазари на книгата; определяне на субективното потребителско възприемане на печатните и електронните книги и влиянието му върху пазарната им реализация; задълбочено анализиране на статистическите данни за пазарната реализация на печатните и електронните книги в отделните страни и посочване на общи тенденции; установяване на медийните отношения между печатните и електронните книги.

За реализирането на посочените цели и задачи докторантът е обосновал и възприетата от него методология и сполучливо са избрани три изследователски подхода – функционален, екологичен и технологичен. Посочено е, че при обработката на емпиричните данни е използван и методът на сравнителния анализ.

Още в увода, чрез посочените аргументи за избора на темата и изведените параметри на изследването, си проличава компетентността на докторанта по изследваните въпроси.

Първа глава „Научната интерпретация на печатната и електронната книга като медийни формати“ посочва на първо място изследователските принципи и подходи, възприети от докторанта. Очертава теоретичната основа на дисертационната теза, като подробно се спира на трите вида концепции за медиите, избрани от докторанта. Тук читателят има възможност да се запознае и с изчерпателния обзор, който обхваща теоретичните и практически възгледи на изтъкнати чуждестранни и български изследователи и медийни експерти. Въз основа на обстояния анализ на различните концепции са изведени сериозни теоретични обобщения, които обхващат както чуждестранната, така и българската медийна среда.

Втора глава „Пазарна реализация на печатните и електронните книги“ въвежда читателя в емпиричния свят на търговската реализация на книгите в Съединените щати, Великобритания, Германия, Франция, Испания, Швеция и България. Изведени са тезите, че печатните книги на изследваните пазари бележат превес, печатният и електронен формат сполучливо се допълват, отговаряйки на различните читателски потребности. Посочени са особеностите на българския книжен пазар поради липсата на статистика за реализирането на продажбите на различните формати. Ситуацията в страната е изследвана въз основа на статистическите данни на издадените книги и заявените международни идентификационни номера в националната система за ISBN.

Трета глава „Международни тенденции в читателските нагласи“ представя на основата на социологически проучвания, проведени в изследваните страни, какви са читателските нагласи и практики във всяка от тях. Подбрани са авторитетни социологически агенции, консултантски компании, професионални издателски организации и държавни институции, чиито резултати дават възможност на докторанта да направи сполучлив сравнителен анализ както в териториален, така и в хронологичен аспект. Като резултат от анализа са изведени и общите проявления в читателските нагласи, а именно: доминират предпочитанията към печатния формат; най-активните читатели ползват и двата формата на книгата; увеличаването на потреблението на електронни книги има дългосрочна перспектива; печатните книги обикновено се придобиват чрез покупка, докато ползването на електронно съдържание се осъществява чрез безплатен достъп; за избора на даден формат съществено значение има съдържанието на произведението, както и ситуацията, при която се използват; наблюдава се навлизане на все повече електронни устройства при ползването на електронно съдържание.

Четвърта глава представя резултатите от емпиричното социологическо изследване **„Читателски нагласи към печатните и електронните книги“**, проведено от докторанта сред пълнолетни български граждани, професионално ангажирани с издаването, разпространението и потреблението на книги. Описан е теоретичният модел на проведеното изследване, като са посочени обектът и използваните методи. Изведени са и проблемните области на изследването: читателски навици и установени читателски практики; начини на придобиване и ползване на печатните и електронните книги; мотивация при избора на печатния или електронния формат на книгата; очакванията на читателите в

краткосрочен и дългосрочен план. Анкетната карта, съставена от докторанта, дава възможност да се проследят читателските нагласи и предпочитания в страната, както в различни възрастови групи, така и в краткосрочен и по-дългосрочен времеви отрязък. Въз основа на събрания и обобщен материал от емпиричното изследване и на поставените цели и задачи докторантът сполучливо показва, че между резултатите от анкетата на българските читатели и чуждестранните изследвания не се установяват съществени различия. У нас се проявяват общите и за другите шест изследвани страни читателски нагласи. Тук специално трябва да се отбележи коректното и изчерпателно тълкуване на резултатите от проведеното емпирично изследване, както и сполучливото им графично представяне от страна на докторанта.

Петата глава „Концепция за интермедийните отношения между печатните и електронните книги“ е изключително важна за доказване на докторската теза. Тя представя авторовата концепция за интермедийните отношения между печатните и електронните книги.

Предложени са два теоретични модела. Моделът на медийните функции на печатните и електронните книги онагледява разграничението между техните общи и специфични функции в удовлетворяването на читателските потребности. Моделът на интермедийните отношения между печатните и електронните книги се основава на разбирането, че те имат субективен характер. Въз основа на внимателно проследените читателски практики са изведени три вида интермедийни отношения между двата формата на книгата: антагонизъм, алтернативност и допълване. Предложена е оригинална дефиниция за интермедийните отношения между печатните и електронните книги, според която те възникват при потреблението им от читателя, обуславят се от субективното му възприятие

за специфичните им функции и се проявяват, когато той прави своя медиен избор между тях.

Заключението на дисертационната теза кореспондира с поставените цели и задачи и подчертава доказването на основния изследователски въпрос на авторовото изследване. В него докторантът откроява изводите и проблемите, които произтичат от направения теоретичен обзор и от анализа на емпиричните данни и изразява гледната си точка за ползите от разработената тема. Предложените автори предположения за развитието на читателските практики и нагласи, както и за пазарната реализация на книгите, имат добра времева перспектива, отнасят за период от десет години.

Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Всички представени за оценка публикации и участия в научни форуми от периода 2017 – 2020 г. са включени в професионални списания или представляват участия в авторитетни научни конференции и семинари. Преобладаващата част от публикациите са самостоятелни и са убедително свидетелство за ангажираността на докторанта с тематиката на изследването и с професионалните проблеми на книгоиздаването, книгоразпространението, потреблението и съхранението на различните формати на книгата.

Автореферат

В автореферата са отразени съществените моменти от дисертацията, открояна е ясно нейната структура и са представени теоретичните и научно-приложни приноси за развитието, разпространението и пазарната реализация на печатните и електронните книги. Авторефератът отговаря изцяло на изискванията за пълнота и компактност.

Бележки и препоръки

Отново трябва да отбележа, че докторантът действително показва значим интерес към темата и много добро познаване на интермедийните отношения между печатните и електронните книги, както и реализацията им на водещи чуждестранни пазари. Сполучливото интерпретиране на чуждия опит, както и практическите познания на докторанта в областта на книгоиздаването, му дават възможност да очертае много добре ситуацията в страната и да разгърне своята концепция за интермедийните отношения между печатните и електронните книги, както и да посочи спецификите, които се наблюдават в България.

Поради актуалността на разгледания проблем в дисертационния труд и ограничения брой публикации по темата бих препоръчала подробно изследваният чужд опит, както и емпиричното изследване, проведено от докторанта, да намерят място в специализирания печат.

В дисертацията се срещат много малко и незначителни правописни грешки, които по никакъв начин не влияят на нейното качество.

Заклучение

Оценяването на един дисертационен труд като успешен зависи преди всичко от възможността авторът да докаже, че притежава теоретични знания по специалността и способности за осъществяване на самостоятелни научни изследвания. В представената разработка тези предпоставки са налице. Докторската теза на Георги Александров е резултат на сполучливо изградена структура и правилно подбрани и приложени методи на изследване на един актуален проблем с възможности за успешно реализиране на резултатите от това изследване в практиката за период от около десет години. За съвременните условия в нашата страна то съдържа научно-приложни резултати с оригинален принос, а от

формална гледна точка притежава всички атрибути, които се изискват от Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане.

Като имам предвид изложеното до тук, **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Георги Божидаров Александров** по направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Книгознание)

10.04. 2020 г.

доц. д-р Антоанета Тотоманова